

การพัฒนาบทบาทของพระวินยาธิการเพื่อประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ ในจังหวัดพะเยา

The Development of Phravinayadhikara's Role for Efficiency of the Sangha
Administration in Phayao Province

พัชรีย์ พรหมเสน Patcharee Promsen

สหทัยา วิเศษ Sahathaya Wises

สมยศ ปัญญามาก Somyot Panyamak

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus

promsenpat@gmail.com

Received 2024/06/08

Revised 2024/07/01

Accepted 2024/07/04

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ในการวิจัยเชิงปริมาณเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสงฆ์ จำนวน 305 รูป ด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (ANOVA) โดยใช้สถิติ F-test ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 11 รูป/คน ด้วยแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

- 1) ระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทของพระวินยาธิการในจังหวัดพะเยา ตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ.2562 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก
- 2) การเปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามบทบาทของพระวินยาธิการในจังหวัดพะเยา โดยการวิเคราะห์ตัวแปร ได้แก่ อายุ พรรษา ระดับการศึกษาและตำแหน่งทางการปกครอง ภาพรวม พรรษา ตำแหน่งทางการปกครองที่แตกต่างกัน มีระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทของพระวินยาธิการแตกต่างกัน ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 เว้นแต่อายุ ระดับการศึกษาทางโลก และระดับการศึกษาทางธรรมที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

3) การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาบทบาทของพระวินยาธิการ พบว่า 1) ด้านฉันทะ ความพึงพอใจในงานที่ทำ รักและชอบในงานนั้น 2) ด้านวิริยะ ความพยายามอย่างแน่วแน่ ขยันหมั่นปฏิบัติงานด้วยความอดทน 3) ด้านจิตตะ มีสมาธิจดจ่ออยู่กับงาน ทุ่มเทอย่างจริงจัง มีความอดทนอดกลั้น 4) ด้านวิมังสา ใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรอง โดยมีการวางแผน ติดตามประเมินผล วิเคราะห์และปรับปรุงการทำงานอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ : บทบาท, พระวินยาธิการ, คณะสงฆ์, อิทธิบาท 4.

abstract

The research methodology was the mixed methods between the quantitative research and qualitative research. Quantitative research collected data from 305 samples who were the administrative monks. Data were analyzed by descriptive statistics, frequency, mean, standard deviation and one-way variance analysis (ANOVA) uses F-test statistics, while quantitative research collected data from 11 key informants with in-depth-interviewing. Data analysis uses content analysis techniques.

The results showed that:

1) The level of performance according to the Phravinayadhikara' s role in Phayao province according to the Sangha Supreme Council of Thailand regulation on Phravinayadhikara B.E. 2562, the overall level is at a high level

2) Comparison of the performance of Phravinayadhikara' s role in Phayao province. Test the hypothesis by analyzing the differences between variables, including age, Buddhist Lent, education level, and administrative position. There were different levels on the performance of Phravinayadhikara' s role which accepted a statistically significant hypothesis of 0.05, except different ages, education levels, and Dharma education levels. There is no difference in the performance of Phravinayadhikara' s role which rejected hypothesis.

3) Application of the Four Paths in developing Phravinayadhikara' s role. 1) Satisfaction, satisfaction with the work done, enjoy working; 2) Persistence, steadfast effort, diligence and patience. 3) Chitta, concentrate on the work and put in serious

effort. Have patience and resolve obstacles through peaceful means. 4) Vimansa , use wisdom to reflect with planning, follow-up evaluation ,analyze and improve work continuously.

Keywords: Role, Phravinayadhikara, Sangha Administration, Itthipatha 4.

บทนำ

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ให้อำนาจมหาเถรสมาคมตรากฎหมายมหาเถรสมาคมออกข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศมหาเถรสมาคม ตามบทบัญญัติกำหนดอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมตามมาตรา 15 ทรี แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 จึงได้ประกาศใช้ระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ. 2562 เพื่อกำหนดบทบาทหน้าที่หรือพฤติกรรมของพระวินยาธิการที่ได้รับการแต่งตั้งหรือมอบหมายตามพระธรรมวินัยตามบทบาททางสังคม บทบาทตามตำแหน่งหน้าที่ที่ถูกคาดหวังจากสังคม พฤติกรรมเช่นใดควรทำ เช่นใดไม่ควรทำ ซึ่งพระภิกษุรูปหนึ่งสามารถมีหลายสถานภาพหลายตำแหน่งได้ เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการเกิดความเรียบร้อยดีงามตามเจตนารมณ์แห่งการรักษาหลักพระธรรมวินัยและกฎหมาย โดยได้ให้ความหมายดังนี้ “พระวินยาธิการ” หมายถึง พระภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ช่วยเหลือสนับสนุนเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ในการดำเนินการต่างๆ ซึ่งให้พระวินยาธิการปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือสนับสนุนเจ้าคณะปกครอง โดยตรวจตรา แนะนำ ชี้แจง พระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชและคำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ตำบลหนึ่งให้มีพระวินยาธิการจำนวน 2 รูป อีกทั้งพระวินยาธิการต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ คือ เป็นพระสังฆาธิการ เป็นเปรียญหรือมีความรู้ชั้นธรรมชั้นเอก มีร่างกายสมบูรณ์ สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้และมีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย (คู่มือพระวินยาธิการ, 2562)

จากสภาพแวดล้อมสมัยใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมโดยเฉพาะจากความเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีและการไหลบ่าเข้ามาของวัฒนธรรมต่างชาติโดยเฉพาะวัฒนธรรมตะวันตก ทำให้สภาพการณ์ดำเนินชีวิตของคนในสมัยใหม่เปลี่ยนไปจากเดิมเป็นอันมากรวมทั้งพระสงฆ์ บทบาทและพฤติกรรมของพระสงฆ์ในสังคมสมัยใหม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมซึ่งบางอย่างเป็นสิ่งที่ดีและถูกต้องตามพระวินัยของพระพุทธศาสนา บางอย่างแม้เป็นสิ่งที่มีความเหมาะสมแต่ขัดกับพระวินัย และบางอย่างทั้งเป็นสิ่งที่ไม่ดีและขัดกับพระวินัย จะเห็นได้ว่าสถาบันสงฆ์ได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องข่าวความ

เสียหายของพระสงฆ์มากมาย ดังคำสัมภาษณ์ของ พระรัตนเมธี (บุญช่วย กम्मสุโก) ที่ว่า “ในช่วงนี้ประเทศไทยต้องประสบกับปัญหาเศรษฐกิจ คนตกงานมากขึ้น ทำให้มีจลาจลบางกลุ่มเริ่มแผ้วถางอาศัยผ้าเหลืองหากินปลอมบวชมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีพระภิกษุสามเณรบางกลุ่มประพฤติชั่วความสำรวม เสนาะเสพติด เล่นการพนัน ประพฤติผิดธรรมวินัย” ซึ่งทำให้พุทธศาสนิกชนศรัทธาต่อวงการสงฆ์ลดน้อยลง เนื่องจากปรากฏข่าวพระสงฆ์ทำผิดพระธรรมวินัยอยู่เป็นระยะ รวมไปถึงบทบาทของพระสงฆ์ที่ไม่สอดคล้องกับสังคมสมัยใหม่ และการกระทำความผิดที่ชาวโลกติเตียน ซึ่งปรากฏอยู่ตามสื่อต่างๆ ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นทางโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต เฟซบุ๊ก ไลน์ เป็นต้น กล่าวคือ ซึ่งในสมัยพุทธกาลนั้น พระสงฆ์ยังมีจำนวนไม่มากและไม่ค่อยมีลาภสักการะ การกระทำความประพฤติที่ไม่เหมาะสมจึงไม่ปรากฏ และการปกครองคณะสงฆ์สมัยพุทธกาลจำนวนพระสงฆ์ยังไม่มากนักและผู้มาบวชบรรลุมรรคผลสูง ในทางศาสนาส่วนมากจึงไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องความประพฤติสักเท่าไร แต่เมื่อมีจำนวนพระสงฆ์มากขึ้นคนที่มาบวชมีเจตนาแตกต่างกันจึงเกิดด้านบริหารขึ้น ทรงจัดให้มีบุคคลผู้รับผิดชอบในด้านต่างๆ โดยขึ้นตรงต่อพระพุทธองค์ ในกรณีที่มีปัญหาด้านพระวินัยและเกิดความสงสัยไม่เข้าใจในธรรม ต่อมาให้พระอัครสาวกและพระอุปัชฌาย์เป็นผู้ดูแล แต่ในกาลเวลาต่อมาพบว่ามี การประพฤติผิดพระธรรมวินัยเกิดขึ้นมา พฤติกรรมดังกล่าวจึงถือได้ว่าเป็นที่มาของพระธรรมวินัย (พระครูใบฎีกาสุพรรณ ปสนนโม, 2561)

ในอดีตกาลจะมีคณะสงฆ์ที่เรียกว่า “พระวินัยธร” หมายถึง ภิกษุผู้ทรงพระวินัย ดูแลเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติทางด้านพระวินัย และ “พระธรรมธร” หมายถึง ภิกษุผู้ทรงพระธรรม ดูแลเกี่ยวกับการกล่าวธรรม การเทศนาธรรม ว่าถูกต้องตามพระสูตรที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้หรือไม่ ปัจจุบันคณะพระวินัยธรกับคณะพระธรรมธรดูเหมือนจะเลือนรางค่อยๆ หายไป แม้จะมีการแต่งตั้งพระวินัยธรจังหวัดและพระธรรมธรจังหวัดแต่ก็ได้แค่แต่งตั้งให้ปรากฏชื่อไว้เท่านั้น มิได้มีอำนาจในการตัดสินอรรถคดีหรืออิทธิฤทธิ์ที่เกิดขึ้นในหมู่ภิกษุสงฆ์แต่ประการใด (ฉมณฺฑิต แพนสมบุรณ์, 2565) กล่าวว่า คณะสงฆ์จึงแต่งตั้งองค์กรขึ้นมาใหม่ใช้ชื่อว่า พระวินยาศึกษาหรือตำรวจพระ ได้เกิดขึ้นครั้งแรกในกรุงเทพมหานคร ในยุคของพระเดชพระคุณพระสุเมธาธิบดี ในสมัยดำรงตำแหน่งเจ้าคณะกรุงเทพมหานคร ในปีพุทธศักราช 2533 โดยอาศัยอำนาจตามความในข้อ 14 (1) แห่งกฎหมายเถรสมาคมฉบับที่ 15 (พ.ศ.2535) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งในยุคนั้นสมัยนั้น มหาเถรสมาคมยังไม่มีมติรับรองว่าเป็นองค์กรที่ถูกต้องตามกฎหมายระเบียบของมหาเถรสมาคม แต่ก็ได้ขัดข้องหรือให้ยกเลิกแต่ประการใดเพราะเป็นอำนาจของเจ้าคณะปกครองที่จะแต่งตั้งคณะภิกษุสงฆ์เข้ามาช่วยเหลืองานด้านการปกครองเน้นเฉพาะด้านการปกครองเท่านั้น

พระวินยาธิการในจังหวัดพะเยา มีเขตการปกครองครอบคลุม 9 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเมืองพะเยา อำเภอแม่ใจ อำเภอดอกคำใต้ อำเภอภูกามยาว อำเภอจุน อำเภอเชียงม่วน อำเภอปง อำเภอเชียงคำ และอำเภอภูซาง จำนวนเขตปกครองสงฆ์ มหานิกาย จำนวน 78 ตำบล พระวินยาธิการ จำนวน 125 รูป และจำนวนเขตปกครองสงฆ์ ธรรมยุติกนิกาย จำนวน 3 ตำบล พระวินยาธิการ จำนวน 8 รูป รวมมีพระวินยาธิการส่วนภูมิภาค ประจำจังหวัดพะเยา ทั้งสิ้น 133 รูป ซึ่งวัดในจังหวัดพะเยามีทั้งสิ้น 478 วัด มีพระภิกษุสงฆ์ จำนวนทั้งสิ้น 1,275 รูป (ข้อมูลจากสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดพะเยา, 2566) พระวินยาธิการผู้ได้รับแต่งตั้งนั้นจะทำหน้าที่ช่วยเหลือสนับสนุนเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ในการดำเนินการต่างๆ ซึ่งให้พระวินยาธิการปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือสนับสนุนเจ้าคณะปกครองโดยตรวจตรา แนะนำ ชี้แจง พระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช และคำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน พระวินยาธิการในจังหวัดพะเยาควรที่จะได้รับการส่งเสริมการปฏิบัติงานให้มีความรู้ให้มากขึ้นเพื่อให้ทราบถึงบทบาทและอำนาจหน้าที่ของตนเอง และเข้าใจปัญหาอุปสรรคสาเหตุและปัจจัยอื่น อีกทั้งพระวินยาธิการต้องปฏิบัติงานด้วยใจรัก มีความเพียรพยายามอย่างแน่วแน่ ขยันหมั่นปฏิบัติงานด้วยความอดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค หมั่นแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เพื่อพัฒนาทักษะและใช้กลวิธีต่างๆ ในการทำงานให้บรรลุผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อบกพร่องของการปฏิบัติงานอยู่เสมอ มีการวางแผน ทดลองการปฏิบัติงาน มีการวัดผลของงาน สร้างสรรค์และพัฒนาระบบงานเพื่อให้เกิดกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงเพื่อเป็นองค์ความรู้ในการใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานในครั้งต่อไปให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทของพระวินยาธิการ เพราะสถาบันสงฆ์เป็นศาสนทายาทที่สำคัญ เป็นแกนนำในการสืบทอดพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ต่อไป ปัญหาของคณะสงฆ์จึงเป็นปัญหาที่ประชาชนในสังคมส่วนใหญ่ต่างจับจ้อง การปกครองคณะสงฆ์ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคจึงมีส่วนสำคัญที่จะเข้ามาช่วยสอดส่อง ดูแล บริหาร จัดการให้เกิดความเรียบร้อยดีงามขึ้น ในสังคมนั้นย่อมมีทั้งผู้ประพฤติดีและไม่ดีปะปนกันอยู่ คนดีกับคนไม่ดีมีอยู่ทุกสังคม บรรดาพระภิกษุสามเณรก็เช่นเดียวกัน ดังนั้นการประพฤติปฏิบัติของพระสงฆ์ตามพระวินัยจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ บทบาทของพระวินยาธิการจึงมีส่วนสำคัญต่อการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดพะเยา โดยประยุกต์หลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่เป็นกลวิธีหรืออุบายคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนและส่งเสริมการปฏิบัติงาน

ของพระวินยาธิการในจังหวัดพะเยาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อันจะส่งผลต่อการพัฒนาการดำเนินงานบำรุงพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทของพระวินยาธิการในจังหวัดพะเยา ตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ.2562
- 2) เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามบทบาทของพระวินยาธิการในจังหวัดพะเยา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
- 3) เพื่อประยุกต์หลักกฤษฎีกา 4 ในการพัฒนาบทบาทของพระวินยาธิการ เพื่อประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดพะเยา

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณใช้การศึกษาจากแบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ คณะสงฆ์ในจังหวัดพะเยา จำนวน 1,275 รูป ข้อมูลการสำรวจจำนวนพระภิกษุ สามเณร ออกพรรษา จังหวัดพะเยา ประจำปี 2566 จากสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดพะเยา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ คณะสงฆ์ในจังหวัดพะเยา จำนวน 9 อำเภอ ทั้งมหานิกายและธรรมยุติกนิกาย จำนวนทั้งสิ้น 1,275 รูป ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 305 รูป ซึ่งใช้ระดับความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 โดยคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ ทาโรยามาเน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 11 รูป/คน ได้คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ในจังหวัดพะเยา จำนวน 3 รูป กลุ่มพระวินยาธิการในจังหวัดพะเยา จำนวน 5 รูป และ กลุ่มนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนาและนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เชิงปริมาณเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทของพระวินยาธิการในจังหวัดพะเยา ตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วย

พระวินยาธิการ พ.ศ.2562 ในการปฏิบัติหน้าที่ปัจจุบัน ลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยเป็นคำถามปลายปิด

เชิงคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล “การประยุกต์หลักกัฏฐิปปา 4 ในการพัฒนามาตรฐานของพระวินยาธิการเพื่อประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดพะเยา” โดยเป็นคำถามปลายเปิด

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ จากแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามเพื่อวิเคราะห์การปฏิบัติงานตามบทบาทของพระวินยาธิการในจังหวัดพะเยา ตาม อายุ พรรษา วุฒิ การศึกษาทางโลก/ทางธรรม และตำแหน่งทางการปกครอง วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (ANOVA) ใช้สถิติ F-test และใช้เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ใช้ Sheffe' test ที่ระดับนัยสำคัญที่ 0.05

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย ใช้เทคนิค การวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท โดยนำข้อมูลที่จัดระเบียบแล้วมาเรียบเรียง ติดตามหลักตรรกะ และประมวลผลเข้าด้วยกัน รวมทั้งใช้แนวคิดจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนในการวิเคราะห์ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเป็นภาพรวม

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทของพระวินยาธิการในจังหวัดพะเยา ตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ.2562 โดยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ข้อ 1 ตรวจตราแนะนำ ชี้แจง พระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระราชบัญญัติพระสงฆ์และคำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อ 3 ในกรณีพระภิกษุสามเณรผู้ประพฤติผิดฝ่าฝืนใน ข้อ 1 ไม่ยินยอมให้พระวินยาธิการผู้ปฏิบัติหน้าที่ขออารักขาต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ อยู่ในระดับมาก ข้อ 4 ช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการสืบสวนสอบสวน อยู่ในระดับมาก ข้อ 2 นำพาพระภิกษุสามเณรผู้ประพฤติผิดฝ่าฝืนใน ข้อ 1 มอบให้เจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะปกครองหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในเขตนั้นๆ แล้วแต่กรณี เพื่อพิจารณาดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจ อยู่ในระดับมาก ข้อ 5 ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่เจ้าคณะปกครองมอบหมาย ตามลำดับ ตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทของพระวินยาธิการ ในจังหวัดพะเยา ตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ.2562 โดยรวม

(n = 305)

ระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทของพระวินยาธิการ	ผลการประเมิน			
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ	ลำดับ
ข้อ 1 ตรวจตรา แนะนำ ชี้แจง พระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระราชบัญญัติฯ สมเด็จพระสังฆราช และคำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน	4.66	0.38	มากที่สุด	1
ข้อ 2 นำพาพระภิกษุสามเณรผู้ประพฤติฝ่าฝืนมอบให้เจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะปกครองหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในเขตนั้นๆ แล้วแต่กรณี เพื่อพิจารณาดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจ	4.31	0.20	มาก	4

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทของพระวินยาธิการ ในจังหวัดพะเยา ตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ.2562 โดยรวม (ต่อ)

(n = 305)

ระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทของพระวินยาธิการ	ผลการประเมิน			
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ	ลำดับ
ข้อ 3 ในกรณีพระภิกษุสามเณรผู้ประพฤติฝ่าฝืนไม่ยินยอมให้พระวินยาธิการผู้ปฏิบัติหน้าที่ขออารักขาต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ	4.47	0.34	มาก	2
ข้อ 4 ช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการสืบสวนสอบสวน	4.46	0.33	มาก	3
ข้อ 5 ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่เจ้าคณะปกครองมอบหมาย	4.25	0.38	มาก	5

รวม	4.43	0.33	มาก
-----	------	------	-----

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามบทบาทของพระวินยาธิการในจังหวัดพะเยา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า คณะสงฆ์ที่มี อายุ ระดับการศึกษาทางโลก ระดับการศึกษาทางธรรม มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระวินยาธิการในจังหวัดพะเยาตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ.2562 โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ กลุ่มตัวอย่างที่มีพรรษา ตำแหน่งทางการปกครอง มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระวินยาธิการในจังหวัดพะเยาตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ.2562 โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงมีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้อย่างมีนัยสำคัญ

ตารางที่ 2 สรุปผลการทดสอบสมมติฐานโดยการเปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามบทบาทของพระวินยาธิการในจังหวัดพะเยา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

สมมติฐาน	ตัวแปรต้น	สมมติฐาน	ผลการทดสอบ
1	อายุ	คณะสงฆ์ที่มี อายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระวินยาธิการในจังหวัดพะเยาตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ.2562 แตกต่างกัน	ปฏิเสธสมมติฐาน
2	พรรษา	คณะสงฆ์ที่มี พรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระวินยาธิการในจังหวัดพะเยาตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ.2562 แตกต่างกัน	ยอมรับสมมติฐาน
3	การศึกษาทางโลก	คณะสงฆ์ที่มี ระดับการศึกษาทางโลกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระวินยาธิการในจังหวัดพะเยาตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ.2562 แตกต่างกัน	ปฏิเสธสมมติฐาน
4	การศึกษาทางธรรม	คณะสงฆ์ที่มี ระดับการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระวินยาธิการในจังหวัดพะเยาตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ.2562 แตกต่างกัน	ปฏิเสธสมมติฐาน
5	ตำแหน่งทางการปกครอง	คณะสงฆ์ที่มี ตำแหน่งทางการปกครองต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระวินยาธิการในจังหวัดพะเยาตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ.2562 แตกต่างกัน	ยอมรับสมมติฐาน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ในการพัฒนาบทบาทของพระวินยาธิการ เพื่อประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดพะเยา เป็นการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมอันได้แก่ หลักอิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมที่ทำให้การปฏิบัติงานเกิดความสำเร็จ เป็นหลักธรรมในการพัฒนาบทบาทของพระวินยาธิการ เพื่อประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดพะเยา ตามหลักอิทธิบาท 4 สรุปได้ดังนี้

1. ด้านฉันทะ พระวินยาธิการต้องปฏิบัติงานด้วยใจรัก ใฝ่ใจรักที่จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ มีความพึงใจในการตรวจตรา แนะนำ ชี้แจง พระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย กฎหมายต่างๆ รักที่จะปฏิบัติงานและพัฒนางานอยู่เสมอเพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพ

2. ด้านวิริยะ พระวินยาธิการต้องมีความเพียรพยายามอย่างแน่วแน่ ขยันหมั่นปฏิบัติงานด้วยความอดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค หมั่นแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เพื่อพัฒนาทักษะและใช้กลวิธีต่างๆ ในการทำงานให้บรรลุผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ด้านจิตตะ พระวินยาธิการต้องมีความเอาใจใส่ในการทำงาน โดยมีสมาธิจดจ่ออยู่กับงาน ทุ่มเทอย่างจริงจัง มีความอดทนอดกลั้นและแก้ไขปัญหาอุปสรรคด้วยสันติวิธี พร้อมทั้งมีน้ำใจเป็นมิตร อ่อนน้อมถ่อมตนกับทุกคน นอกจากนี้ควรทำงานเป็นทีมประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

4. ด้านวิมังสา เป็นการใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อบกพร่องของการปฏิบัติงานอยู่เสมอ มีการวางแผน ชักซ้อม ทดลองการปฏิบัติงาน มีการวัดผลของงาน พินิจพิเคราะห์ สร้างสรรค์และพัฒนา ศึกษาไตร่ตรองระบบงานเพื่อให้เกิดกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงเพื่อเป็นองค์ความรู้ในการใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาระดับระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทของพระวินยาธิการในจังหวัดพะเยา ตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ. 2562 พบว่า ระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทของพระวินยาธิการในจังหวัดพะเยา ภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การตรวจตรา แนะนำ ชี้แจงพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและกฎระเบียบต่างๆ จึงแสดงให้เห็นว่า พระวินยาธิการมีการปฏิบัติงานตามอำนาจบทบาทหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่ ทั้งการตรวจตรา ให้คำแนะนำ ชี้แจงให้แก่พระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติชอบตามพระธรรม

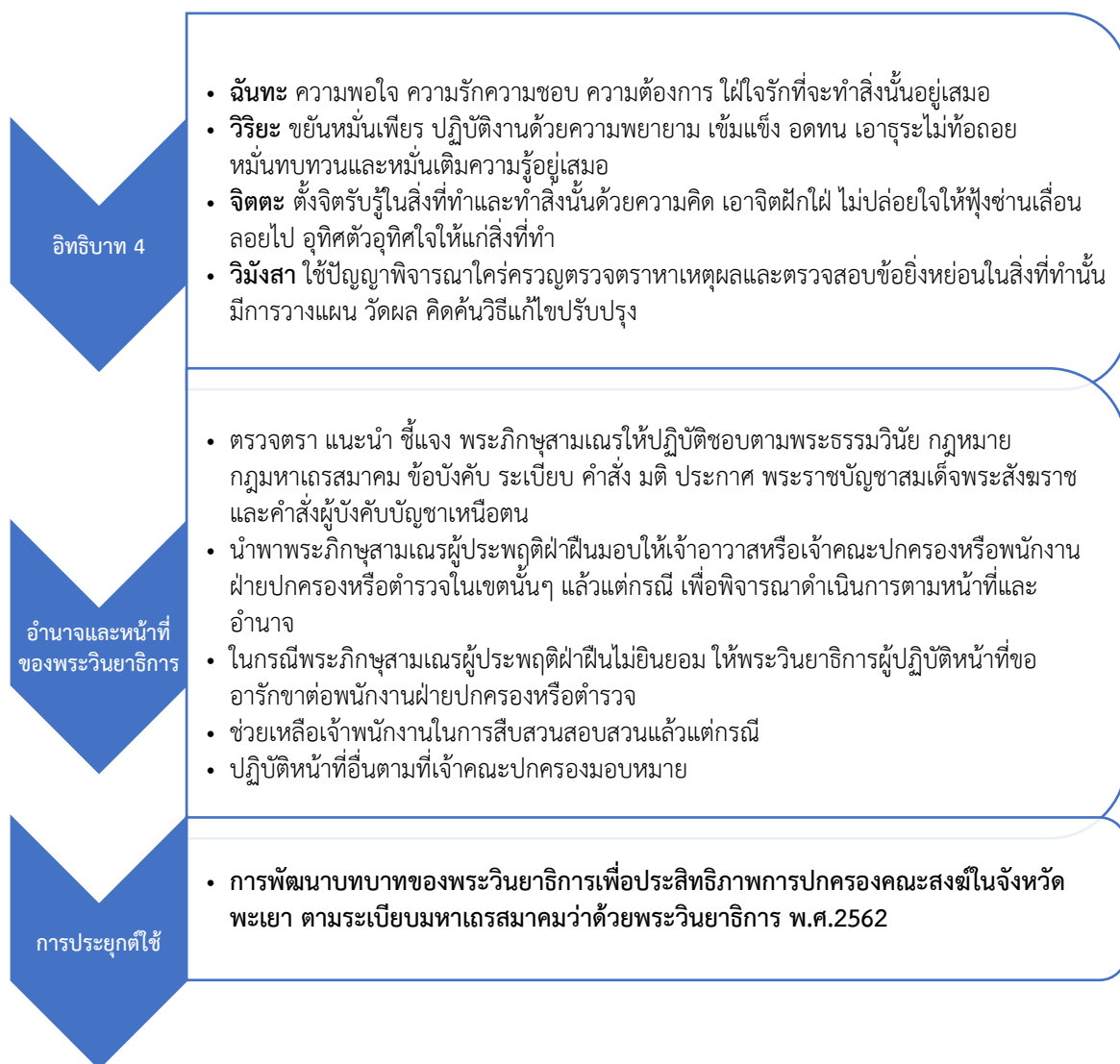
วินัย และมีการประสานเจ้าคณะปกครองตามลำดับชั้น แต่กฎหมาย/ระเบียบ/ข้อบังคับ ที่ใช้อยู่ปัจจุบันอาจต้องมีการปรับให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน

อภิปรายผลข้อที่ 2 การทดสอบสมมติฐานการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามบทบาทของพระวินยาธิการในจังหวัดพะเยา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ ระดับการศึกษาทางโลก ระดับการศึกษาทางธรรม มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระวินยาธิการในจังหวัดพะเยาตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ.2562 โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ กลุ่มตัวอย่างที่มีพรรษา ตำแหน่งทางการปกครอง มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระวินยาธิการในจังหวัดพะเยาตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ.2562 โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงมีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญ

อภิปรายผลข้อที่ 3 การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาบทบาทของพระวินยาธิการเพื่อประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดพะเยา พบว่า 1) ด้านฉันทะ พระวินยาธิการต้องปฏิบัติงานด้วยใจรัก ใฝ่ใจรักที่จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ มีความพึงใจในหน้าที่ และพัฒนางานอยู่เสมอ 2) ด้านวิริยะ พระวินยาธิการต้องมีความเพียรพยายามอย่างแน่วแน่ ขยันหมั่นปฏิบัติงานด้วยความอดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค หมั่นแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เพื่อพัฒนาทักษะ 3) ด้านจิตตะ พระวินยาธิการต้องมีความเอาใจใส่ในการทำงาน มีสมาธิจดจ่ออยู่กับงาน มีความอดทนอดกลั้นและแก้ไขปัญหาอุปสรรคด้วยสันติวิธี ทำงานเป็นทีม 4) ด้านวิมังสา เป็นการใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล วางแผนการปฏิบัติงาน และตรวจสอบข้อบกพร่องของการปฏิบัติงานอยู่เสมอ เพื่อให้เกิดกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เพื่อเป็นองค์ความรู้ในการใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานในครั้งต่อไป

องค์ความรู้ที่ได้รับการวิจัย

องค์ความรู้การพัฒนาศักยภาพของพระวินยการเพื่อประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์
ในจังหวัดพะเยา ดังแสดงในแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับการวิจัย

จากแผนภาพทำให้เห็นว่าการพัฒนาบทบาทของพระวินยาธิการเพื่อประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดพะเยา สรุปได้ดังนี้

1) พระวินยาธิการต้องปฏิบัติงานด้วยใจรัก สม่ำเสมอ ใจความพอใจในงานที่ทำ ความรัก ความชอบในงานที่ทำ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักที่จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ มีความพึงใจในการตรวจตรา แนะนำ ชี้แจง พระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมายต่างๆ มุ่งหวังในการปฏิบัติงานให้เกิดความสำเร็จ รักที่จะปฏิบัติงานและพัฒนางานอยู่เสมอเพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพ

2) พระวินยาธิการต้องมีความขยันหมั่นเพียรปฏิบัติงานด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน แม้เจออุปสรรคแต่เอาธุระไม่ทอดทิ้ง มีมานะอดทน ไม่เกียจคร้านต่อการปฏิบัติงาน โดยยึดความสำเร็จของงานเป็นที่ตั้ง หมั่นทบทวนและหมั่นเติมความรู้ หาความรู้ใหม่ๆ ทำความเข้าใจ ทั้งหลักพระธรรมวินัยและหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานให้เกิดความชำนาญ จะทำให้งานนั้นก้าวไปสู่ความสำเร็จได้ แม้จะเป็นงานที่ไม่ถนัดแต่มีความเพียรพยายามหาความรู้สั่งสมประสบการณ์ในการทำงานให้เพิ่มพูนมากขึ้น

3) เป็นการเอาใจใส่ใฝ่ในการปฏิบัติงาน เมื่อตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาใจใส่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ การปฏิบัติงานต้องมีจิตใจแน่วแน่ มั่นคงต่องานที่ทำ ปักใจลงไปในสิ่งนั้นอย่างลึกซึ้ง อย่างมุ่งมั่น อย่างจริงจังและอย่างทุ่มเท แม้งานจะมีอุปสรรค เมื่อพบปัญหาก็พร้อมที่จะแก้ไขโดยไม่ใช้ความรุนแรงและไม่เกิดความขัดแย้ง มีความละเอียดอ่อนต่อการปฏิบัติงานมีจิตอาสา เป็นมิตรกับหมู่คณะสงฆ์และคนรอบข้างด้วยความจริงใจ ก็จะประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงาน

4) เป็นการหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อบกพร่องของการปฏิบัติงานอยู่เสมอ มีการวางแผน ชักซ้อม ทดลองการปฏิบัติงาน มีการวัดผลของงาน พินิจพิเคราะห์ สร้างสรรค์และพัฒนา ศึกษาไตร่ตรองระบบงานเพื่อให้เกิดกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงเพื่อเป็นองค์ความรู้ในการใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานในครั้งต่อไป

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา พบว่าการปฏิบัติงานตามบทบาทของพระวินยาธิการในจังหวัดพะเยา ตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ.2562 ภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เพราะว่าพระวินยาธิการมีการปฏิบัติงานตามอำนาจบทบาทหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่ และมีการ

ประธานเจ้าคณะปกครองตามลำดับชั้นทราบเพื่อดำเนินการตามลำดับขั้นตอน แต่กฎหมาย/ระเบียบ/ข้อบังคับ ที่ใช้อยู่ปัจจุบันอาจต้องมีการปรับให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาบทบาทของพระวินยาธิการ เพื่อประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดพะเยา เป็นหลักธรรมที่ทำให้การปฏิบัติงานเกิดความสำเร็จ พระวินยาธิการต้องปฏิบัติงานด้วยใจรัก ขยันหมั่นเพียร เอาใจใส่ต่องาน หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อบกพร่องของการปฏิบัติงานอยู่เสมอ เพื่อให้เกิดกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงเพื่อเป็นองค์ความรู้ในการใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานในครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและมหาเถรสมาคม ควรมีการวางแผนนโยบาย แผนงาน แนวทางการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของพระวินยาธิการอย่างเคร่งครัด และสามารถประเมินผลการทำงานได้

2) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและมหาเถรสมาคม ควรให้ความสำคัญและสนับสนุนการทำงานของพระวินยาธิการ เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

3) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและมหาเถรสมาคม ต้องมีการประสานงานในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อป้องกันการกระทำผิดพระธรรมวินัย และกฎหมาย กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการทำนุพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) ควรมีการอบรมหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการอยู่เสมอ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และสามารถแนะนำชี้แจงให้แก่พระภิกษุสามเณรได้อย่างถูกต้อง

2) ควรประชาสัมพันธ์ให้ทั้งคณะสงฆ์และประชาชนทั่วไปทราบเกี่ยวกับหลักพระธรรมวินัยและข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพฤติกรรมของพระสงฆ์ที่ไม่เหมาะสม

3) พระวินยาธิการควรประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี วางตัวเป็นกลาง ไม่สนับสนุนการกระทำที่ขัดต่อพระธรรมวินัย/กฎหมาย/ระเบียบ/ข้อบังคับ ของคณะสงฆ์

References

- สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดพะเยา. (2566). *ข้อมูลการสำรวจจำนวนพระภิกษุ สามเณร ออกพรรษา จังหวัดพะเยา ประจำปี 2566*. สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดพะเยา.
- ฉมณฺ์คิต แผนสมบุรณฺ์. “คํารวจพระ” หรือ “พระวินยาคิการ” มีไว้ทำไม?. มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับวันที่ 19-25 เมษายน 2565.
- บัณฑิตวิทยาลัย. *นาวาสาระ บัณฑิตกับงานวิจัย*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอมี เอ็นเตอร์ไพรส์ จำกัด. 2557.
- พระครูใบฎีกาสุพรรณ ปสนนโม. “การส่งเสริมการปฏิบัติงานของพระวินยาคิการของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ”. *สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2561.
- พระครูโพธิจิตตคณฺ. “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธของคณะสงฆ์ภาค 3”. *ดุชนิพนธ์พุทธศาสตรดุชนิบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2561.
- พระชวลิตวิทย์ อคฺคธมฺโม (เจนดลวการ). “การศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของอิทธิบาท 4 เพื่อความสำเร็จ”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2561.
- วีณา ชําคง. “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอสรีประจันต์จังหวัดสุพรรณบุรี”. *สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2564.
- สุรเชษฐ์ ตอรัณย์. “การปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2560.
- สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. *คู่มือพระวินยาคิการ*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. 2562.